

Ankothrips niezabitowskii (SCHILLE, 1910) – rzadki gatunek
wciornastka (*Insecta:Thysanoptera*) w Polsce

Ankothrips niezabitowskii (SCHILLE, 1910) – rare species of thrips
(*Insecta: Thysanoptera*) in Poland

HALINA KUCHARCZYK

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, Akademicka 19, 20-033 Lublin;
e-mail: hkucharc@biotop.umcs.lublin.pl

ABSTRACT: *Ankothrips niezabitowskii* (SCHILLE, 1910) has been described for the first time in 1910 in Rytro (Beskid Sądecki Mountains). This paper presents data on systematics, biology and distribution of that species in Europe. New records of its distribution in SE Poland (Huta Lubycka UTM: FA77, Machnów, Korhynie FA88) are also given.

KEY WORDS: *Thysanoptera*, *Melanthripidae*, biology, new records, distribution, Poland.

Ankothrips niezabitowskii (SCHILLE) został po raz pierwszy zebrany i opisany przez Fryderyka SCHILLEGO w 1910 roku. Owady – 4 samice pochodziły z jałowca pospolitego (*Juniperus communis* L.) z okolic Rytra (Beskid Sądecki; UTM: DV87), na ich podstawie autor opisał nowe dla nauki: rodzaj – *Prionothis* SCHILLE i gatunek – *P. niezabitowskii*. Nazwa gatunkowa została nadana na cześć prof. dra Edwarda LUBICZ-NIEZABITOWSKIEGO – nestora polskiej entomologii (SCHILLE 1911). Okazało się jednak, że rok wcześniej CRAWFORD na podstawie okazów znalezionych w Górach Skalistych opisał podobne wciornastki jako *Ankothrips robustus* CRAWFORD 1909. Z tego powo-

du opisany przez SCHILLEGÓ gatunek przeniesiono do rodzaju *Ankothrips* CRAWFORD, 1909. Oba wymienione gatunki przez wiele lat były jedynymi znanymi przedstawicielami tego rodzaju (JACOT-GUILLARMOD 1970).

Obecnie na świecie znanych jest 12 gatunków z rodzaju *Ankothrips*: 7 wykazano z Ameryki Północnej, jeden z Afryki i cztery z Europy. Spośród europejskich, *A. flavidus* PELIKAN 1958 został opisany ze Sturova na Słowacji i jak dotychczas jest to jego jedyne znane stanowisko; *A. mavromoustakisi* PRIESNER 1939 ma najbardziej południowy zasięg (Cypr, płd. Turcja, płd. Francja i Hiszpania), gdzie żyje na *Cupressus sempervirens* L. lub *Juniperus oxycedrus* L.; *A. thuriferae* BERZOSA et MAROTO 1983 opisano z Hiszpanii na podstawie okazów zebranych z *Juniperus thurifera* L. (MOUND 2005). Najszerszej rozprzestrzenionym gatunkiem jest *Ankothrips niezabitoskii* (SCHILLE 1910) wykazany z większości państw Europy centralnej i południowej z różnych gatunków jałowca, głównie *Juniperus communis*. Ograniczony jest do pojedynczych stanowisk na obszarach górskich lub podgórskich, jedynie z Węgier podawany jest z wielu stanowisk i występuje dość licznie, tam też zbierane były samce (KÉLER 1936; JENSER G. – informacja ustna 2006). Ze względu na rzadkość występowania gatunek ten został w Niemczech umieszczony na Czerwonej Liście Zwierząt (STRASSEN ZUR 1977; SCHLIEPHAKE, STRASSEN ZUR 1998).

Dyskusyjna jest przynależność gatunków z rodzaju *Ankothrips* do rodziny, MOUND (2005) oraz thysanopterolodzy amerykańscy (HOODLE i in. 2004), a także autorka tej pracy zaliczają je wraz z rodzajem *Melanthrips* HALIDAY, 1836 i innymi pozaeuropejskimi gatunkami do *Melanthripidae* BAGNALL, 1913. Za taką klasyfikacją przemawia m.in. podobieństwo cech morfologicznych tych gatunków – budowa czułków (wszystkie człony są wyraźnie oddzielone), skrzydeł (brak silnie schitynizowanych i przyciemnionych fragmentów) i występowanie bardzo długich szczecin na ciele, a także ich preferencje pokarmowe. Są to gatunki kwiatolubne, żywiące się głównie pyłkiem; również ich larwy wykazują duże podobieństwo morfologiczne (m.in. występowanie u larw II stadium na tylnej krawędzi IX tergitu dwóch silnych zębów).

Inny pogląd reprezentuje ZUR STRASSEN (2003) oraz wielu thysanopterologów europejskich (PRIESNER 1964; SCHLIEPHAKE, KLIMT 1976) zaliczając rodzaje *Ankothrips* i *Melanthrips* do podrodziny *Melanthripinae* w obrębie rodziny *Aeolothripidae* UZEL, 1895. Najliczniejszy w tej rodzinie rodzaj – *Aeolothrips* HALIDAY, 1836 obejmuje głównie gatunki drapieżne. Morfologicznie różni się od rodzajów *Ankothrips* i *Melanthrips* tym, że pięć ostatnich członów czułków jest ze sobą połączonych, skrzydła są częściowo przyciemnione, a II stadium larwalne u większości gatunków posiada na IX tergicie odwłoka 4 duże zagięte zęby.

Od momentu opisanego gatunku w 1910 r., Rytro było jedynym znanym stanowiskiem *A. niezabitozskii* w Polsce, wielokrotne poszukiwania w różnych regionach kraju nie dawały rezultatu (KUCHARCZYK, ZAWIRSKA 2001). Gatunek ten nie został również powtórnie znaleziony ani w okolicach Rytra (ZAWIRSKA I. – informacje ustne), ani podczas prowadzonych na podobnych stanowiskach badań w Beskidzie Niskim, Bieszczadach i na Babiej Górze (KUCHARCZYK – dane niepublikowane). W maju 2003 r. na starych jałowcach rosnących w okolicach wsi: Huta Lubycka (rezerwat przyrody „Jałowce”, UTM: FA77), Machnów i Korhynie (użytki ekologiczne i obszar Natura 2000 „Żurawce”, FA88) (woj. lubelskie) znaleziono 10 samic (2 V 2003) oraz 16 larw (23 V 2003).

Biologia *A. niezabitozskii* jest bardzo słabo poznana, prawdopodobnie rozwój osobniczy przebiega podobnie jak u innych gatunków z tego rodzaju. Jego cykl życiowy skorelowany jest z okresem kwitnienia jałowca, którego pyłek stanowi główny pokarm zarówno dla osobników dorosłych jak i larw. Osobniki dorosłe opuszczają miejsca zimowania z końcem kwietnia, na roślinie żywicielskiej składają jaja, z których wylęgają się larwy. Mają one, tak jak imago, charakterystyczny wydłużony stożek gębowy ułatwiający im wysysanie ziaren pyłku. Uskrzydłone postaci imago przyczyniają się do zapylania kwiatów jałowca, przenosząc ziarna pyłku na swoim ciele. Osobniki dorosłe giną po złożeniu jaj, a larwy II stadium po okresie żerowania na kwitnących jałowcach (maj-czerwiec) schodzą do gleby, gdzie prawdopodobnie tworzą kokony, w których rozwijają się dwa kolejne spoczynkowe stadia oraz zimuje imago. Owad posiada tylko jedno pokolenie w ciągu roku.

Analiza znanych stanowisk *Ankothrips niezabitozskii* w Europie wykazuje, że w Polsce może przebiegać północna granica zasięgu tego gatunku. Mimo powszechnego występowania jego rośliny żywicielskiej osobniki *Ankothrips niezabitozskii* znaleziono na bardzo ograniczonym obszarze, jedynie na starych i rozłożystych krzewach *Juniperus communis* będących składnikiem zarośli kserotermicznych na glebach wapiennych. Dalsze badania na podobnych stanowiskach mogą dostarczyć nowych danych o rozmieszczeniu gatunku w Polsce, jego biologii, a także zagrożeniach. Obecnie najpoważniejszym zagrożeniem dla *A. niezabitozskii* wydaje się być zniszczenie istniejących stanowisk z jego roślinami żywicielskimi. Czynna ochrona muraw kserotermicznych prowadzona jest m.in. poprzez wycinanie krzewów i zadrzewień, co w tym przypadku byłoby zgubne dla gatunku. Objęcie ochroną wapiennych wyniesień w Korhyniach, Machnowie i Hucie Lubyckiej oraz włączenie ich w sieć Natura 2000, a także odpowiedni plan ochrony czynnej na tych obszarach daje szansę na przetrwanie populacji tego rzadkiego gatunku występującego na skraju zasięgu.

SUMMARY

The genus *Ankothrips* is represented by 12 species in the world and 4 in Europe. Everywhere they are considered to be rare. *Ankothrips niezabitowskii* (SCHILLE, 1910) – a European species, which is found most abundantly in Central and Southern Europe, was recorded for the first time in Rytro (Beskid Sądecki Mountains) in 1910. It was only one record of that species from Poland until 2003 when three new spots in Eastern Poland (Huta Lubycka UTM: FA77; Machnów, Korhynie FA88) were found.

The biology of that species is connected with *Juniperus communis* which is its host plant. In early spring adults leave places of wintering and lay eggs on *Juniperus* leaves. Adults and two stages of larvae feed on *Juniperus* pollens. Prepupa and pupa develop in cocoons in the upper layer of soil beneath the host plant. There is only one generation in year.

Ankothrips niezabitowskii has probably its northern border of occurrence in Poland and including its spots into the European net of protected areas Natura 2000 may provide the chance to preserve its habitat.

PIŚMIENNICTWO

- HOODLE M. S., MOUND L. A., NAKAHARA S. 2004: *Thysanoptera* recorded from California, U.S.A.: A Checklist. *Florida Entomologist*, **87** (3): 317-323.
- JACOT-GUILLARMOD C. F. 1970: Catalogue of *Thysanoptera* of the World. *Ann. Cape Prov. Mus. (Nat. Hist.)*, **7** (1): 24-30.
- KÉLER S. 1936: Tripsy (Przylżeńce) Polski. *Pr. Wydz. Chor. Roślin PINGW, Bydgoszcz*, **15**: 81-154.
- KUCHARCZYK H., ZAWIRSKA I. 2001: On the occurrence of *Thysanoptera* in Poland. [W:] MARULLO R., MOUND L. (eds.): *Thrips and Tospoviruses: Proceedings of the 7th International Symposium on Thysanoptera*: 341-344.
- MOUND L. 2005: *Thrips of the World Checklist. Genus Ankothrips CRAWFORD, 1909.* http://anic.ento.csiro.au/worldthrips/taxon_details
- PRIESNER H. 1974: *Ordnung Thysanoptera (Fransenflügler, Thripse)*. Akademie-Verlag, Berlin. 235 ss.
- SCHILLE F. 1911: Nowe formy przylżeńców (*Thysanopterorum genera et species novae*). *Spraw. Kom. fizyogr., Kraków*, **45**: 3-10.
- SCHLIEPHAKE G., KLIMT K. 1979: *Thysanoptera, Franseflügler*. [W:] *Die Tierwelt Deutschlands*, **66**. G. Fischer, Jena: 5-477.
- SCHLIEPHAKE G., STRASSEM ZUR R. 1998: Rote Liste der Fransenflügler (*Thysanoptera*). *Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz*, **55**: 250-251.
- SCHLIEPHAKE G. 2001: Verzeichnis der *Thysanoptera* (Fransenflügler) – *Physopoda* (Blasenfusse) – *Thrips* Deutschlands. *Entomofauna Germanica*, **5**: 91-106
- STRASSEM ZUR R. 2003: *Die Tierwelt Deutschlands*, 74 Teil. Die terebranten Thysanopteren Europas. Goecke & Evers, Keltern. 277 ss.
- STRASSEM ZUR R. *Fauna Europaea, Taxon Details.* <http://www.faunaeur.org>
- STRASSEM ZUR R. 1977: Rote Liste der Fransenflügler (*Thysanoptera*). [W:] BLAB J., NOWAK E., TRAUTMANN W., SUKOPP H. (eds.): *Rote Liste der Gefährdeten Tiere und Pflanzen in der Bundesrepublik Deutschland. Naturschutz aktuell*, **1**: 22.